

МАКТАБ О‘QUVCHILARIDA MOTIVATSIYANI OSHIRISHDA O‘QITUVCHI NUTQ MADANIYATINING AHAMIYATI

Muallif: Ibragimova Nazira Ma'mirjon qizi

Qo'qon Universiteti Andijon filiali

Psixologiya yo'nalishi, masofaviy ta'lim

25–14-guruh talabasi

Ilmiy rahbar: Xalimjonov Abduqunduz Rahimjon o'g'li

Anotatsiya: Ushbu maqolada maktab o'quvchilarining o'qishga bo'lgan motivatsiyasini rivojlantirish jarayonida o'qituvchi nutq madaniyatining roli tahlil qilinadi. O'qituvchining nutq uslubi, ohangi, muloqot madaniyati va rag'batlantiruvchi iboralardan foydalanishi o'quvchilarning psixologik holati va o'qish jarayoniga bo'lgan munosabatiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Nutqi aniq, ravon, samimiy va hurmat asosida bo'lgan pedagog o'quvchilarni faol, ishonchli va qiziqish bilan o'qishga undaydi. Tadqiqotda motivatsiyaning psixologik asoslari, pedagog nutqining ta'sir mexanizmlari hamda zamonaviy motivatsion yondashuvlar ko'rib chiqilgan.

Аннотация: В данной статье анализируется роль речевой культуры учителя в формировании учебной мотивации школьников. Тон, стиль общения, выразительность и позитивная речь педагога оказывают значительное влияние на психологическое состояние учащихся и их отношение к учебному процессу. Учитель с чёткой, доброжелательной и эмоционально поддерживающей речью способствует формированию у школьников интереса, уверенности и активности. В исследовании раскрыты психологические основы мотивации, механизмы влияния педагогической речи и современные мотивационные подходы.

Abstract: This article analyzes the role of teacher speech culture in enhancing students' academic motivation. A teacher's tone, communication style, clarity, and encouraging expressions significantly influence students' psychological state and their attitude toward learning. A teacher who speaks clearly, respectfully, and supportively fosters confidence, interest, and active participation in students. The study examines

the psychological foundations of motivation, the mechanisms of pedagogical speech influence, and modern motivational approaches.

Kalit soʻzlar: motivatsiya, nutq madaniyati, psixologik taʼsir, oʻqituvchi nutqi, oʻquvchi faolligi, kommunikatsiya, ragʻbatlantirish, taʼlim sifati

Ключевые слова: мотивация, речевая культура, психологическое влияние, педагогическая речь, активность учащихся, коммуникация, поощрение, качество образования

Keywords: motivation, speech culture, psychological impact, teacher communication, student engagement, interaction, encouragement, learning quality

Kirish

Taʼlim jarayonining muvaffaqiyatli tashkil etilishi nafaqat oʻquv dasturi, balki oʻqituvchi shaxsiyati, uning muloqot uslubi va pedagogik nutq madaniyati bilan ham chambarchas bogʻliqdir. Maktab yoshidagi bolalar oʻqishga boʻlgan munosabatni koʻp jihatdan oʻqituvchining soʻzlash uslubi, dars jarayonidagi ohang, emotsional qoʻllab-quvvatlash va ragʻbatlantiruvchi iboralar orqali shakllantiradilar. Oʻqituvchi nutqi nafaqat bilim berish vositasi, balki oʻquvchining ruhiy holatiga taʼsir koʻrsatuvchi muhim psixologik omildir.

Motivatsiya — oʻquv faoliyatining harakatlantiruvchi kuchi boʻlib, oʻquvchining dars jarayonidagi ishtiroki, faolligi, maqsadga intilishi va muvaffaqiyatga boʻlgan ishonchini belgilaydi. Agar oʻqituvchi nutqi qoʻpol, buyruqbozlikka asoslangan yoki emotsional qoʻllab-quvvatlashdan xoli boʻlsa, oʻquvchida oʻrganishga boʻlgan istak pasayadi. Aksincha, oʻqituvchining ilhomlantiruvchi, hurmatga asoslangan, ravon va ijobiy ohangdagi nutqi oʻquvchilar motivatsiyasini kuchaytiradi.

Tadqiqot natijalari shuni koʻrsatadiki, oʻquvchilarning 70% dan ortigʻi oʻqituvchining nutqi ularning oʻqishga boʻlgan munosabatiga bevosita taʼsir qilishini tan olishgan. Yaxshi muloqot qiluvchi pedagog dars jarayonida ijobiy psixologik muhit yaratadi, bu esa oʻquvchilar bilimni faol oʻzlashtirishiga xizmat qiladi.

Shu sababli oʻqituvchi nutq madaniyatini shakllantirish, uni pedagogik mahoratning asosiy elementi sifatida rivojlantirish zamonaviy taʼlimning ustuvor

yo'nalishlaridan biridir. Ushbu maqolada o'qituvchi nutqining motivatsiyaga ta'siri, nutq madaniyatining psixologik mexanizmlari va uning ta'lim jarayonidagi o'rni ilmiy asosda yoritiladi.

Asosiy qism

1. O'qituvchi nutqining psixologik ahamiyati

O'qituvchi nutqi o'quvchi ongiga bevosita ta'sir qiluvchi kuchli psixologik vositadir. Nutq orqali o'quvchi o'ziga bo'lgan ishonchni, o'qishga qiziqishni va ijtimoiy faollikni rivojlantiradi. Pedagogning ovoz ohangi, diksiyasi, mimikasi va tanaviy ishoralari o'quvchining dars jarayoniga munosabatini shakllantiradi.

2. Motivatsiyaga ta'sir qiluvchi nutq elementlari

a) Rag'batlantiruvchi iboralar: "Sen eplay olasan", "Harakatlaring yaxshi", "Yaxshi o'y labsan" kabi iboralar o'quvchining o'ziga ishonchini oshiradi.

b) Emotsional qo'llab-quvvatlash: O'qituvchining samimiy ohangda gapirishi o'quvchini darsga jalb qiladi.

c) Tushunarli va aniq nutq: Ravon, tartibli nutq materialning oson qabul qilinishiga yordam beradi.

d) Hurmatga asoslangan muloqot: O'quvchini kamsitmaslik, gapini bo'lmaslik, baholashda adolatli bo'lish motivatsiyani yuqori qiladi.

3. O'qituvchi nutqi orqali o'quvchida ichki motivatsiyani shakllantirish

Ichki motivatsiya o'quvchilarning mustaqil o'rganish, izlanish, savol berish va faol bo'lishga bo'lgan ichki ehtiyojini bildiradi. O'qituvchi o'z nutqi orqali o'quvchilarni mustaqil fikrlashga undaydi, mas'uliyat hissini uyg'otadi va ularda ilmga bo'lgan qiziqishni shakllantiradi.

4. Nutq madaniyatining ta'lim sifati va o'quvchi faolligiga ta'siri

Nutqi kuchli pedagog:

- dars jarayonini jonlantiradi;
- o'quvchilarni fikrlashga undaydi;
- kommunikativ muhit yaratadi;
- konfliktlarni oldini oladi;

– emotsional qo‘llab-quvvatlash orqali o‘quvchi faolligini oshiradi.

5. Zamonaviy nutq madaniyatini shakllantirish yondashuvlari

– Orfoepiya va notqlik bo‘yicha treninglar;

– Psixologik kommunikatsiya bo‘yicha kurslar;

– Motivatsion pedagogik metodlar;

– Shaxslararo muloqot texnikalari;

– Ijobiy pedagogik til (Positive Language)

Xulosa

Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, maktab o‘quvchilarining motivatsiyasi o‘qituvchi nutq madaniyatiga bevosita bog‘liqdir. O‘qituvchining nutqi qanchalik ravon, samimiy, rag‘batlantiruvchi va hurmatga asoslangan bo‘lsa, o‘quvchining o‘qishga bo‘lgan qiziqishi shunchalik ortadi. Ta’lim sifati, o‘quvchilar faolligi va psixologik muhitni shakllantirishda nutq madaniyatining o‘rni beqiyosdir.

Shuningdek, nutq madaniyati o‘quvchining o‘z-o‘ziga ishonchi, emotsional barqarorligi, muloqot ko‘nikmalari, ijtimoiy faolligi va yutuqlariga ham sezilarli ta’sir ko‘rsatadi. Shu sababli pedagogik ta’limda nutq madaniyatini rivojlantirish bo‘yicha treninglar, mashg‘ulotlar va psixologik seminarlar joriy etilishi zarur.

Xulosa qilib aytganda, o‘qituvchi nutq madaniyati — o‘quvchi motivatsiyasini shakllantiruvchi asosiy psixologik vosita bo‘lib, zamonaviy ta’lim tizimi sifatini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Adabiyotlar ro‘yxati

1. Karimova R. Pedagogik psixologiya. — Toshkent: Fan, 2020. — 215 b.
2. Shodiyev M. Notqlik san’ati va nutq madaniyati. — Toshkent: O‘qituvchi, 2019. — 186 b.
3. Meliqulov I. Ta’lim jarayonida motivatsiya. — Buxoro, 2021. — 164 b.
4. Ryan R., Deci E. Self-Determination Theory. — New York: Guilford Press, 2017. — 371 p.
5. Hargie O. Skilled Interpersonal Communication. — London: Routledge, 2020. — 410 p.

6. Woolfolk A. Educational Psychology. — Boston: Pearson, 2018. — 624 p.